

M.A.P. –

YARADICILIĞIN SƏRHƏDSİZLİK MƏQAMI

Musiqi İncəsənət Performans Festivalı Bakı 2018

Yaradıcı davamı olaraq baş tutan II M.A.P. Festivalı payız günlərinin ortasında bahar çilgünlüğü ilə keçdi. Noyabrın 6-dan 11-dək paytaxtın müxtəlif incəsənət məkanları bu sehrli aləmin sehrbazlarının ixtiyarına verildi. Ünsiyyət, təhsil, bilik və təcrübə mübadiləsi üçün platforma kimi xidmət edən M.A.P. festivalının adı, musiqi, incəsənət və performans terminlərinin abreviaturasıdır. Tamaşaçı auditoriyalarına müasir teatr formalarının geniş diapazonunu araşdırmağa kömək etmək məqsədilə bu festival özündə müxtəlif teatr nümunələrini birləşdirir və əhatə dairəsini davamlı olaraq genişləndirir.

Birinci pərdə

Festivalın ilk günü teatr və kino aktyoru, rejissor, ssenarist, musiqiçi, pedaqoq, Peşəkar Aktyor Təlimi məktəbinin təsisçisi Aleksandr Dzubanın "YARAT" Müasir İncəsənət Mərkəzində gerçəkləşən

peşəkar aktyor təlimi ilə başladı. DZUBİNG – psixofiziki hərəkətlər metodu ilə yaradıcılıq potensialını açmağa, inkişaf etdirməyə və reallaşdırmağa yönəlmiş üsuldur.

Həmin gün axşam Bakı Konqres Mərkəzində "No Gravit" İtalyan truppasının "Ariya" adlı tamaşası oynandı. Fizikanın qanunlarını tanımayan bu truppaya, sözün əsl mənasında, havada süzür, daha dəqiq

desək, raqs edir, pərvazlanır, uçur, mayalaaq aşır, müxtəlif naxışlar və həndəsi fiqurlar yaradır... Truppasının bədii direktoru Emiliano Pellsarinin yaradıcılıq üslubu öz mənbəyini ellinizm və İntibah dövrünün mədəniyyətindən götürür və İtalyan "möcüzə" teatrının ənənələrini əks etdirir.

İkinci pərdə

Festivalın ikinci günü Rəngkarlıq Muzeyində "Postsovet dövründə Estoniya teatri: Sistem. Maliyyələşdirmə. Bədii istiqamətlər" mövzusunda müəzərə ilə Yaak Allik çıxış etdi. Estoniyalı teatr tənqidçisi, teatr rəhbəri və rejissoru, siyasətçi, Estoniya SSR-in Əməkdar incəsənət xadimi olmuş, 1995-1999-cu illərdə Estoniya Respublikasının mədəniyyət naziri vəzifəsində çalışmış Yaak Allik dinləyicilərə çağdaş teatr üçün aktual olan bədii istiqamətlərin təhlilindən və maliyyələşdirmənin xüsusiyyətlərindən bəhs etdi.

Həmin gün A.Şaiq adına Dövlət Kukla Teatrında Sankt-Peterburqun "Brodyaçaya sobaqça" kukla teatrının təqdimatında A.P.Çexovun özündən də çox tanınan əsərlərindən biri "Kaştanka"nın səhnə versiyası nümayişləndi. Alfiya Abdulinanın tamaşası ədibin 150 illik yubileyi münasibətilə ərsəyə gəlib.

Aydın 7-si festivalın tarixinə teatrla ixtisası və ya maraqlı dairəsi səbəbindən maraqlanan hər kəsə adı yaxşı tanış olan Marina Davidovanın "Postdramatik teatr nədir və ondan sonra nə olacaq?" adlı müəzərəsi ilə də yazıldı.

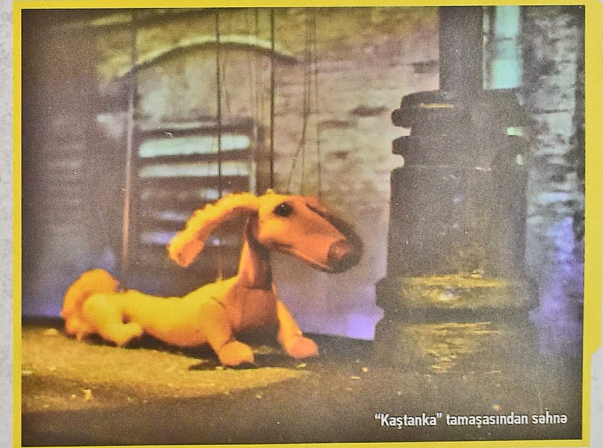
Axşam isə təəssürat və bilgilərlə "silahlanmış" teatrlar "Ördək ovu"na çıxdılar. Aleksandr Vampilovun (1937-1972) eyniadlı pyesinə verdiyi quruluşla həmyerlimiz, 20 ildən çox Finlandiyada yaşayıb fəaliyyət göstərən Kamran Şahmərđan bu il 70 illik yubileyini qeyd edən Estoniya Rus Teatrının truppası ilə (Vene Teater) ömrü 70 il sürmüş SSRİ dönməsinə Musiqili Teatrın səhnəsində canlandırdı. Vaxtilə Andrey Tarkovski və Roman Viktyukun daimi rejissor meydanlarından olan Estoniya Rus Teatri bu gün də yenilikçi rejissor və dramaturqların yaradıcı potensiallarını həvəslə gerçəkləşdirdikləri teatrlardandır.

35 yaşının tamamına 2 gün qalmış ürəyi dayanan A.Vampilov XX əsr rus-sovet ədəbiyyatının ən populyar, ən aktual müəlliflərindən biri olmaq kimi əbədi ömür qazanmağı bacarıb. Onun 1967-ci ildə qələmə aldığı "Ördək ovu"nun ilk səhnə təcəssümlərindən biri isə 1976-cı ildə məhz sovet rejiminin nisbətən daha mütərəqqi, daha azad-fikrli ərazisi olan Baltikyanı ölkələrdən birində, Riqa teatrında gerçəkləşib.

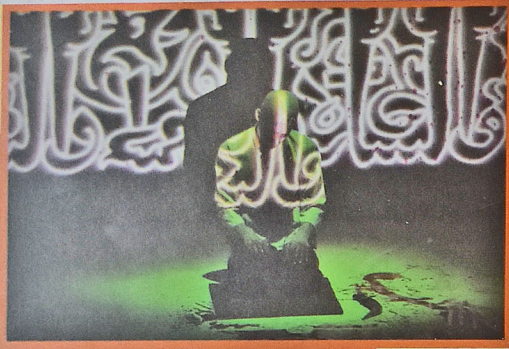
Kamran Şahmərđanın həm tamaşanı, həm də zalı səhnədə qurduğu "Ördək ovu"nun zahiri əlamətləri -- aktyor-personaj uyurluqları, dekorasiya dəqiqliyi – müasir seyrçi ilə o dövr arasında assosiativ əlaqə yaratmaqda heç bir çətinliklə üz-üzə gəlmədi. Belə bir çətinlik o halda yarana bilərdi ki, sadalanan zahiri əlamətlər elə zahiri əlamətlər olaraq qalardı.

Və belə olsaydı, baş qəhrəman Viktor Zilovun (aktyor Aleksandr İvaşkeviç) özünəəmin, özünəvərgün, eyni zamanda, özündənbədgüman yaşam mövqeyinin fəsadları – güvənc hissi doğurmaqda aciz övlad, dost, həyat yoldaşı, üstalığı işini-peşəsini sevməyən birisi obrazı tamaşaçıların təəssüratında canlanmadan, sadəcə, cəhd olaraq qalacaqdı. Səhnə əsərinin musiqili tragikomediya-fars janrı isə açılmayacaqdı.

Üçüncü pərdə

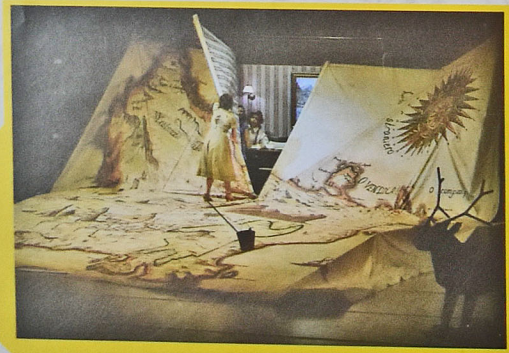
Aydın 8-i festival çərçivəsində kino və teatr dramaturqu, dramaturgiya üzrə təlimçi, bir çox dramaturgiya müsabiqələrinin laureatı Yuliya Tupikinin Rəngkarlıq Muzeyində keçirilən "Pyes necə yazılır?" mövzusunda həsr olunmuş ustad dərsi baş tutdu. Kukla Teatrında Rusiyanın "Brodyaçaya sobaqça" kukla teatrında danimarkalı rejissor Jak Matissenin qoyduğu "Çirkin ördək balası" sözsüz

tamaşası və Rus Dram Teatrında Rusiyanın "Iskusstvo dlya lyudey" Prodüser Mərkəzinin "Uçan gəmi" müzikli oynanıldı. Bəzi əlavələr edilmiş bu aila müziklinin süjeti 1979-cu ildə çəkilmiş eyniadlı cizgi filminə əsaslanır. Rejissoru isə sovet uşaqlarına yaxşı tanış olan "Petrov və Vaseçkinin macəraları" filmində Vaseçkin rolunun ifaçısı Yeqor Drujinindir.

Dördüncü pərdə

Festivalın növbəti günü yapon teatri və "Çiten" teatrının nümunələri ilə tanışlıqdan ibarət "mən sənə sevirem" demək olarmı? sualı ilə başladı. "Çiten" teatrının rejissoru Motoi Miura Rəngkarlıq Muzeyinə toplaşanları realizmdən büsbütün imtina edən teatr kollektivinin klassik mətnləri müasir tamaşaçı üçün yenidən aktuallaşdırmağı bacarmasının yapon mədəniyyəti və teatr ənənələrindən qaynaqlanması haqqında məlumatlandırdı. Günün teatr nəbzinin intensivliyini Almaniyalı-Yunanistan teatr birliyi olan "Merlin" Kukla Teatrı təmin etdi. Dimitrus Stamanun "Heç kimin torpağı" sözsüz tamaşası təxəyyülün darıxdırıcı reallığa qarşı gücünü bəyanlayan səhnə əsəridir. Ayın 9-u "Brodyaçaya sobaçka" gəzə-gəzə yenə bizlərlə görüşdü. Bu dəfə Rəngkarlıq Muzeyində kuklalar və teatr haqqında söhbət-hekayə açaraq. Söhbət-hekayənin bələdçiləri Rusiya Federasiyasının əməkdar artisti M.Şumilova, S.Qlazetski, E.Svetkova

və "Brodyaçaya sobaçka" teatrının bədii rəhbəri Alfiya Abdulina idi. Festivalın 4-cü günü Böyük Britaniyadan gəlmiş kloun, standap ənənələrini alt-üst edərək sehbaza çevrilməkdə olan Kris Liham "ÜNS" Yaradıcılıq Səhnəsində "Teatral bədhəyət" adlı interaktivlik, incə akrobatik elementlər və valehedici musiqidən hazırlanmış epik və "ErikFred" adlı yüksək texnologiyalar üzərində qurulmuş valehedici, həyəcanlandırıcı hissələrə köklənən nikbin şoularını təqdim etdi. Günün ovqatını "YARAT" Müasir İncəsənət Mərkəzində teatr rejissoru və dramaturq, yoqa və meditasiya müəllimi, Avropa Ali Məktəbinin (EGS) Fəlsəfə, İncəsənət və Kritik Düşüncə fakültəsinin doktorantı, "Gənc Polşa" təqaüdcüsü Bartoş Jukovskinin "Sərhədsiz teatr. Teatrda sərhədlər" müəhazirəsi və Danimarka Dans Teatrının "Sirena" rəqs tamaşası təyin etdi. Pontus Lidberqin bu yeni modern üslublu səhnə əsəri vasitəsilə Opera və Balet Teatrının səhnəsində qədim yunan mifologiyasına istinad edən adı və rəqs prizması ilə rejissor sosial media yönümlü müasir dünyada insan münasibətlərinin çətinliklərini, kommunikasiya və qaçılmaz izolyasiya problemlərini araşdırırdı.

Beşinci və altıncı pərdə

Festivalın son iki günü ərzində Rəngkarlıq Muzeyində Kris Lihamin və ya "planetin ən təhlükəli gülməli adamı"nın "Klounada sənəti" ustad dərsi, Merlin Kukla Teatrının daha bir hədiyyəsi olan "Klounların evləri" adlı böyükklər üçün hazırlanmış kukla tamaşası (qur. rej. D.Stamu), 2015-ci ildə Tehran Universitetinin tələbələri tərəfindən yaradılmış "Amata" Teatr Qrupunun "YARAT" Müasir İncəsənət Mərkəzində təqdim etdiyi və janrı təxəyyül teatri ilə fiziki teatrın birləşməsi kimi müəyyən edilən "Ağa Məhəmməd Xan" tamaşası, sərbəst məkanda fəaliyyət göstərən "Balet Moskva" teatrının Gənc Tamaşaçılar Teatrının səhnəsində təqdim etdiyi "Qızıl Maska"lı "Kafe "İdiot" balet tamaşası (qur. rej. Aleksandr Pepelyayev), əfsanəvi Mariya Teatrının Musiqili Teatrda nümayişlədiyi, teatrın gənc opera artistləri akademiyasının bədii rəhbəri Larisa Abisalovna Gergiyevanın təşəbbüsü ilə qoyulmuş Yozef Haydnın "Kimsəsiz ada" (rejissoru Aleksey Smirnov, dirijoru Cavad Tağızadə olan tamaşa Heydər Əliyev Fondu və Maestro Music Azərbaycan şirkətinin dəstəyi ilə ərsəyə gəlib) operası, "YARAT" Müasir İncəsənət Mərkəzində "Merlin" Kukla Teatrının rejissorları Dimitrus Stamanun və Demi Papadanın "İşıqla oynayaq, kölgələrin köməyi ilə yarıdaq!" ustad dərsi, yekunda isə kiçik bir tamaşası, İsvetçrənin Finzi Paska Kompaniyasının Bakı Konqres Mərkəzində təqdim etdiyi, süjeti Salvador Dalinin 1940-cı illərdə "Sərsəm Tristan" baleti üçün yaratdığı pərdənin ətrafında cərəyan edən "Həqiqət" adlı şousu gerçəkləşdi.

“ Festivalın yekun müasir teatr təəssüratını Moskvanın "Qoqol-Mərkəz"inin "Rusiya yaşamaq kima yaxşıdır" səhnə əsəri doğurdu. Kirill Serebrennikov yaratdığı bu mərkəzi "azadlıq məkanı" adlandırır. (Adamın yadına lap "azadlıq adası" epiteti düşür...)

Bəxti gətirib bu adaya düşəni vahid dinamik məkanda mütləq

azadlıq və obyektiv reallıq hissi, dünya incəsənətinin tendensiyaları və hər bir yaradıcı insanın fərdiliyi ilə tanışlıq gözəlayır.

"Qoqol-Mərkəz" Nikolay Nekrasovun "Rusiya yaşamaq kima yaxşıdır" poemasına müraciət etməsəydi, bu, çox qəribə görünərdi. 1861-ci ildə Rusiyada təhkimçilik hüququ ləğv edildəndən sonra qələmə almağa başladığı və nəşr tarixçəsi bütün əsərləri kimi bu nümunədə də kəskin senzura ilə üzlaşan Nekrasov poemasını davam etdirmək niyyətindəymiş. Lakin səhhətinin kəskinləşən nasazlığı buna imkan verməyib. Kirill Serebrennikov "Rusiya yaşamaq kima yaxşıdır" tamaşasını Aleksandr Afanasyevin kolleksiyasından olan "Rus nağılları" əsasında qoyduğu səhnə əsəri ilə birgə, bir növ dilogiya olaraq repertuara daxil edib. Serebrennikov bunu tamamilə təbii sayır: "Onlar dost olublar, Nekrasovun iş masasında Afanasyevin məhz bu kitabı qalıb, poema mütləq azadlığın mümkünsüzlüyü və vərdiş, adət halını almış köləliyin rahatlığından bəhs edirsə, nağıllar insana bütün mənalarda tam bir azadlıq verir.

Bu iki yaşamanı birləşdirən isə Rusiyaya və rusiyalılara hədsiz maraq və sevgi hissləridir. Yalnız məmləkətini sevmə, duyan, anlayan kəs bu səfirləri yaza bilər: "Sən həm acınacaq-lısan, həm zənginsən, həm qüdrətlisən, həm də zəifləsən, Ana Rusiya!"

Bildirdiyimiz kimi, M.A.P. Festivalı çərçivəsində yalnız "Rusiya yaşamaq kima yaxşıdır" tamaşası təqdim olundu. Tamaşa üç hissədən ibarətdir: "Mühəbisə", "Sərxoş gecə" və "Bir dünyalıq qonaqlıq". Tamaşağını ilk qarşılayan görüntü səhnədəki bir az keçən əsrin 30-cu illərinin həbs düşərgələrinin xronikasını andıran tikanlı məftillər, bir az kasib təbəqənin məişətindən, güzəranından xəbər verən nimdaş əşyalar idi. Başqa sözlə, tamaşanın dekorasiyası yarı məhbusluq, yarı kasıblıq atmosferi yaratmışdı. Eyni zamanda, zal-dan sağ tərəfdə səhnədə müasir musiqiçilərə də yer ayrılmışdı.

"Rusiya yaşamaq kima yaxşıdır" tamaşasından səhnə

Qısa, hələ tək səhnə tərtibatının özü (tamaşanın rəssamı da K.Serebrennikovdur) bir azdan baş verəcək teatr sənətinin gerçəklikdə və gerçəkliyin teatr sənətindəki qasırğasından xəbər verirdi. Mövzunun ağırlığından, rejissor yaşamasının bu ağırlıqdan qorxmasından dolayı qasırğa dəhşətli olduğu qədər lətif idi...

Epiloq

M.A.P. növbəti dəfə təxəyyül, təsəvvür, təəssürat, təfəkkür, qavrama sərhədlərini pozmaqla coğrafi sərhədləri bir-birinə daha da yaxınlaşdırdı. Belə zövqlü, mütərəqqi teatr bayramlarından yeni-yeni təəssürat bölüşməlinədək! Sərhədləri pozan taki ələ incəsənət olsun! ✦

Samira Behbudqızı

